

pular de la família i el documentat més sovint— puix que designa l'olor que s'exhala; i que evidentment pertany a aquesta construcció el participi *flairant* ja documentat en dos textos del S. XIV, entre ells el *Somni* de BMetge: «més que arena beuran, no pas aïga --- mas bona vernaxa --- malvasia, grec, Suria e tot altre bon vin e *ben flairant*, del qual han axí clara conexença, com si tostemps havien --- fet mercaderia d'aquell» (III, NCL., 123.22).

Tanmateix és veritat que, d'ençà que s'escriu en català, és l'ús transitiu el que més s'ha desenrotllat: aplicant-li com a acusatiu les flors (Verdaguer), i encara més sovint la caça, un rastre, una persona cercada per un animal: acc. aquesta, tan general com a França, en tot el Princ. i Comtats, fins a l'extrem NO.: *flairá* parlant del gos, p. ex. a Cardós i Vall Ferrera (1932-4). És generalment transitiu; algun cop també es troba *flairar per*, amb un sentit com 'olorar cercant', quasi 'delir-se per': «el meu cor sempre *flayra* per un ram de clavells», MilàF (*Romillo*, 220C). Però la cosa normal és la construcció transitiva: «Escorcollava ab los ulls, *flayrava*, escoltava, com un cassador», Noller (*Pap.*, 210).

En llatí és FRAGRARE la forma general en literatura, si bé la mateixa estructura del mot es prestava eminentment a la dissimilació: la concurrència amb FLAGRARE 'estar cremant, ser ardent', verb de significat i origen enterament separats, obligava a fer-se fort en la FR- inicial, per evitar confusions; però de seguida que es debilità la influència de la llengua literària i escrita, i que naufragaren les distincions subtils, en la llengua parlada el segon caigué en definitiva decadència, i les dissimilacions s'introduïren en el primer: alguns assagen inclús *fraglare* o *fragare*, però des del S. v (Walde-H.) es documenta la forma que s'imposa a quasi tot el llatí vulgar: FLAGRARE per 'fer olor'. Aquesta és la que ha romàs en la major part del romànic: port. i gall. *cheirar* (amb els derivats *cheiro* i *cheiror*),¹ oc. *flairar*, fr. *flairer*, sard *fragare* (ací junt amb *fiagare* i *fragai*), en força parlars dels Alps i del Nord i Migjorn d'Itàlia i representat també en mossàrab,² només el cast., el roms. i l'italià literari, amb els seus dialectes centrals, l'han deixat perdre.

DERIV.: *Flairant* [S. XIV, supra]; *flairança*.

Flaire [fi S. XV, Eiximenis]: aquest en català ha pres la figura de mot principal de la família, tot i que en l'origen fou creació postverbal, i a diferència del verb, ha restat viu dins el domini de tots cinc dialectes: és veritat que amb poca extensió a les Illes, veg. nota de Moll, el 1959 (en *Cap d'Any de Raixa*, 146, dedicada a això i a ATUELL); Tomás Forteza tot reconeixent que a les Illes passa per ser un mot peculiar del Princ., diu, però, que a Mallorca és ben viu a Campanet, i, amb caràcter més general, hi ha la locució composta *mal-flaire* ('de mal averany');³ com Forteza indica (*Gram.*, pp. 13 i 162, nota d), hagué de ser, tractant-se d'un postverbal en -e (segons la pron. occid. i val.), un substantiu originàriament masculí, com ho corrobora *mal-flaire*, idiotisme sens dubte estereotipat des d'antic.

Però, segurament per la influència dels mots, sinònims i antònims, *olor*, *pudor*, *fetor*, *fortor*, aviat es tornà femení, i aquest és el gènere que li veiem molt predominant des dels orígens (DFa. no n'admet d'altre): «--- del mal pertús --- la letja *flayra* de cabrum --- menys anuig seria --- ésser veí d'una pudent privada ---», S. XIV, versió catalana del *Corbatxo* (BDLC XVII, 106-7).

Així Verdaguer, des de l'*Atl.*, on surt sovint: «per ella 's transmetien, com per un pont amplíssim, / d'un maig etern en ales, ses cries y llavors, / auells de dols plomatge, de refilet dolcíssim, / dels aromers la *flayre*, cantúries y tresors» (I, 5d), «los cirerers s'hi gronxan, de flors viventes toyes, / ahont vessaren tota sa *flayre* maig y abril / ---» (II, 27b); «¿per què, per què, oh Altíssim / --- / féreu les flors com calzes, per beure-us en la *flayre*, / los arbres, per servir-vos-en com de ventalls de flors, / l'aucell, perquè refille, perquè lo bresse l'ayre, / y a mi, com la mar fonda, m'umplíreu d'amar-gors?» (VIII, 35a).

Endevinem raonablement que el poeta sabia quelcom de l'existència del gènere masculí, però essent *lò-fláirre* i *unò-fláirre* la forma articulada que li era usual i familiar, havia vacillat un poc sobre si es podia admetre una variant *aflaire* (amb *a*, en veritat, aglutinada), de manera que en el darrer passatge, en el seu original de 1877, havia escrit *l'aflayre*, si bé va restaurar la bona grafia en l'edició; en canvi, en el cant x, ja l'escalaborn de 1867, ho portava en forma irreprotxable: «verdós mantell a Espanya, de tota flor brodat, / y ab sos auells, murmuris y *flayras* y cantúrias, / renaix, sens les hespèrides, llur hort malaguanyat» (x, 10c), però sembla que per evitar la impressió d'un reble (y --- y --- y) decidí esmenar-ho, en la versió definitiva en «murmuris, *aflayres* y cantúries», aprofitant-se així d'una variant existent, però merament tolerable, a manera de llicència poètica. El fet és, però, que el «*tota sa flayre*» del II, 27b comprova sense ambigüitat quin era el gènere i la inicial que considerava correctes Verdaguer. Com, en general, els escriptors més normals del cat. central: «Mossa! fas una *flaire* de pa acabat de coure, que et menjaria com una flaona», Coromines (O. C., 630b7).

I tanmateix, però, és veritat, que el masculí *flaire* (tot i que jo no l'he sentit mai enlloc, ni a Girona o l'Empordà, on el mot és tan vividor, més encara que a Barcelona) es troba en altres escr. Renaix. (*AlcM* a Mallorca el cita del poeta Orlandis, i el femení en Ma. Ant. Salvà): «no semblava sinó que per la via arribessen certs *flayres* de pàtria», «¿era tal volta que 'l *flayre* de la febra --- li representava en aquella forma esgarriposa 'ls sufriments del mal?», Noller (*Croquis*, 134, *Notes de c.*, 111), i en Genís i Aguilar es troba en tots dos gèneres: «aqueixa flor eterna --- perquè en mitx dels afadics de la vida poguem refrescar l'esperit ab son *flayre* ---» (*Julita*, p. 35); com que, en canvi, en l'acc. més concreta y quotidiana del perfum material de les flors, ell mateix recorre a l'habitual femení —«los aixams d'abelles hi volan llestes per sobre sense somniar que hi sigui, perquè no senten sa retorna-